

Lezing **De HEER/ JHWH en zijn genade jaar.**

Gehouden op maandag 7 december 2015

Groot Seminarie De Tiltenberg

In het kader van de opening van het Jaar der Barmhartigheid door paus Franciscus.

Morgen gaat het dan gebeuren: de deuren gaan open. Op het hoogfeest van Maria Onbevleete Ontvangenis zal onze paus Franciscus de heilige Deur van de Sint Pieterskerk te Rome ontsluiten en aldus een begin maken met het Jubeljaar oftewel Heilig Jaar dat hij heeft afgekondigd. *1 Hij heeft het ditmaal, meer thematisch bezien, gekenmerkt als een *Buitengewoon Jubeljaar van de Barmhartigheid*. De idee van het jubeljaar heeft haar wortels tot in het hart van de Tora, met name in het boek Leviticus. In het vijftiende hoofdstuk wordt verhaald dat God via Mozes aan de Israëlieten de opdracht geeft om elk vijftigste jaar tot 'jubeljaar' uit te roepen. Volgens die Bijbelse traditie is het een jaar waarin de ballast van het verleden wordt afgeworpen en er een nieuw begin wordt gemaakt met de relatie van het volk Israël tot zijn God en met die van de mensen onderling. Aldus worden tijdens het Jubeljaar de schulden kwijtgescholden en de slaven vrijgelaten. Het was een jaar waarin de verworpenen en de zwakken opnieuw tot hun grondrechten konden komen. Vooral aan die laatste dimensie wil paus Franciscus met dit Jubeljaar van Barmhartigheid een nieuwe impuls geven. Het moet de gelovigen aansporen tot meer barmhartigheid en menslievendheid voor hun naasten. In ons bisdom zal Mgr. Punt deze plechtigheid van het openen der deuren verrichten in de Sint Bavo kathedraal te Haarlem, en daarna nog in de Sint Nicolaas basiliek te Haarlem en in het Maria heiligdom te Heiloo.

Deel 1 - *de deur*

"Deuren die opengaan" doet mij als gebruiker van de Nederlandse taal denken aan uitdrukkingen als: 'met de deur in huis vallen' of 'voor een dichte deur staan' wat zoveel betekent als: zonder plichtplegingen bij iemand binnenkomen of zonder omwegen iets ter sprake brengen, en: niemand thuis treffen, je neus stoten. Of nog een ander gezegde: 'met iemand niet door één deur kunnen gaan', wat duidt op een kloof te groot om nog te overbruggen. Maar meer roept "deuren die opengaan" bij mij het instituut op van de 'Open Deur' – aan de ouderen onder u welbekend – dat eertijds aan de Heilige Weg gevestigd was, niet zo ver van het Begijnhof in Amsterdam. De Heilige Weg werd in 1345 aangelegd om de toestromende pelgrims op een veilige manier naar de Kalverstraat te leiden waar zich het Mirakel van Amsterdam had afgespeeld. Niet zonder reden dus streken de Missionarissen van de H. Familie daar in 1944 neer met de veelzeggende term 'Open Deur' om christelijke zending te bedrijven, zeker, maar vooral toch om geloofsinformatie te verstrekken aan niet-katholieken. In 1987 bij de reconstructie van het terrein dat zich van de Heilige Weg uitstreckte tot aan de Munt waardoor onder andere het zwembad verdween en ook het eeuwenoude toegangspoortje van het Rasphuis, verhuisde de 'Open Deur' naar het Houten Huys op het Begijnhof alwaar het voor zover mij bekend nog steeds een eendere functie vervult.

Maar zoals u allen zult weten, is het begrip 'open deur' een door en door Bijbelse term, en u mag van mij dan ook verwachten dat ik zal trachten u de Schriftuurlijke achtergronden van deze deuren enigszins toe te lichten. Wanneer de apostel der heidenen de christenen in Korinte een brief schrijft vanuit Efeze in Klein-Azië, heeft hij het over "de deur die hier wijd openstaat voor mijn werk" (1 Korintiërs 16,9). En hij bevestigt dat nog eens in zijn tweede brief waarin hij zich gelukkig prijst over "de deur die de Heer voor mij geopend heeft" (2 Korintiërs 2,12), daarmee bedoelend dat de mensen

in Klein-Azië en Griekenland openstaan voor zijn verkondiging van het evangelie. Een derde maal komt het aan de orde in het boek Handelingen. Wanneer Paulus van zijn missiereis terugkomt in Antiochië, lezen we: “Daar aangekomen, riepen zij de gemeente bijeen en gaven verslag van alles wat God met hen gedaan had, en dat Hij ook voor de heidenen een deur des geloofs had geopend” (Handelingen 14,27). Dat woordje *ook* duidt erop dat het evangelie niet exclusief voorbehouden is aan zijn Joodse volksgenoten maar behalve voor hen ook bereikbaar zal zijn voor de niet-Joden. Het is in zijn brief aan de gelovigen te Kolosse dat hij het de vierde en laatste keer over de open deur heeft. In de gevangenis gezeten, waarschijnlijk te Efeze, vraagt hij hen te bidden dat “God een deur moge openen voor onze prediking om het geheim van Christus waarvoor ik boeien draag, te verkondigen; moge ik het juiste woord vinden om het kenbaar te maken” (Kolossenzen 4,3-4).

Tegenover deze symbolische geopende deur staan – maar dan in letterlijke zin – de gesloten deuren waarachter zowel de apostel Petrus als de apostel der heidenen gevangen zitten. Voor de eerste keer is hiervan sprake in Handelingen 5,18: “Maar in de nacht ontsloot een engel des Heren de deuren van de gevangenis en leidde hen naar buiten”. In hoofdstuk 12 valt iets eenders voor. Petrus wordt aan twee kettingen vastgebonden tussen twee soldaten. Maar midden in de nacht verschijnt er een engel des Heren. De kettingen vallen van zijn handen, hij passeert de eerste en de tweede wacht, en komt bij de ijzeren poort die toegang gaf tot de stad, en Lukas vervolgt: “en deze ging voor hem vanzelf open” (Handelingen 12,10). Waarop de kostelijke anekdote volgt van het dienstmeisje Roosje dat van blijdschap vergeet open te doen wanneer de bevrijde Petrus aanklopt bij het huis van Maria, de moeder van Johannes Marcus (12,14). En Paulus en Silas doen later eenzelfde ervaring op. Zij worden te Filippi in de binnenste kerker geworpen en hun voeten worden in het blok gesloten. Maar op Gods ingrijpen volgt er een aardbeving, en dan horen we de tekst: “Meteen vlogen alle deuren open en sprongen de boeien van alle gevangenen los” waarna de gevangenenbewaarder met zijn huisgezin tot geloof in God kwam (zie Handelingen 16,26 en 30-34). Dit alles roept bij mij een vraag op: zou de ervaring opgedaan in Filippi de apostel Paulus er misschien toe gebracht hebben om de gesloten deuren die onverwacht opengingen, te vertalen naar de dichte deuren van Gods Koninkrijk die nu wagenwijd openstonden voor de heidenen?

Ook de TeNaCh bevat sprekende voorbeelden over het openen en sluiten van deuren. Wanneer de jonge Samuel door God wordt aangesproken en hij na ruggespraak met de priester Eli tot de ontdekking komt dat het God is die tot hem geroepen had, vervolgt de gewijde schrijver met de woorden: “En Samuel bleef tot de volgende ochtend liggen en opende toen de deuren van het heiligdom” (1 Samuel 3,15). Het is veelbetekenend dat de blinde Eli die zijn boosaardige zonen niet meer in de hand kon houden, nu juist deze knaap als een soort acoliet in dienst heeft om het heiligdom open te doen en open te houden. Van de verfoeide koning Achaz wordt misprijzend vermeld dat hij de tempel van God in Jeruzalem ontwijdde, dat wil zeggen aan de eredienst onttrok, door alle gewijde voorwerpen stuk te slaan en dat hij de deuren van de tempel liet sluiten (2 Kronieken 28, 24). Maar zijn opvolger Hizkia die uit ander hout gesneden was en deed wat de HEER God behaagde, begon meteen met herstelwerkzaamheden en opende weer de deuren van het heiligdom (2 Kronieken 29,1 en volgende). Maar ook God zelf treedt op als deurwachter, zoals blijkt uit de Tora. Wanneer de grote watervloed de mensheid dreigt te verzwelgen, geeft hij Noach en de zijnen niet alleen opdracht een ‘boot ter redding’, de ark, te bouwen, maar is hij ook degene die de deur achter hen dicht doet als zij eenmaal aan boord zijn: “En JHWH deed de deur achter hen dicht” (Genesis 7,16). Is het niet hartverwarmend hoe God met een vaderlijk gebaar het schip een

behouden vaart wenst? We mogen veronderstellen dat Hij het ook was die na het droogvallen van de aarde de deur van de ark weer opende toen Noach met vrouw en kinderen de boot verliet en zij de zegen van God ontvingen (Genesis 8,16 en 9,1). Deze activiteit van God komt ook aan de orde wanneer Jezus de gelijkenis vertelt over de 10 bruidsmisjes. Na de komst van de bruidegom wordt *de deur gesloten* (Matteüs 25,10), en deze passieve vorm, gebruikelijk om de Godsnaam te vermijden, duidt de Heer aan als degene die de deur achter hen dicht doet. Nog interessanter wordt het wanneer we in het vierde evangelie lezen dat Jezus van zichzelf getuigt dat hij de ware herder is bij wie de schapen veilig zijn, en dat hijzelf ook de deur is waardoor de schapen de schaapskooi in- en uitgaan (Johannes 10,9 en 10,11). Opvallend is verder de functie van de deur in het boek Openbaring. In hoofdstuk 4 ontvangt Johannes een visioen waarbij hij een deur in de hemel ziet openstaan ((4,1). *2 Deze deur is als het ware een gat in de wolken waarachter de goddelijke aanwezigheid zich verbergt, en door dat gat mag hij iets bespeuren van de hemelse werkelijkheid en even een kijkje nemen achter de schermen van Gods plannen met deze wereld. En in Openbaring 3 vers 20 is het de Betrouwbare Getuige (3,14) die aan onze deur staat, aanklopt en ons aanroept. Indien wij zijn stem vernemen en opendoen, zal hij binnenkomen en de maaltijd met ons houden. Het staat er zo mooi: "Zie ik sta aan de deur en ik klop. Indien iemand naar mijn stem hoort en de deur opent, dan zal ik bij hem binnenkomen en maaltijd met hem houden en hij met Mij." Een episode die mij weer doet denken aan die prachtige woorden van Jezus in zijn afscheidsrede: "Wanneer iemand mij liefheeft zal hij zich houden aan wat ik zeg, mijn Vader zal hem liefhebben en mijn vader en ik zullen bij hem komen en bij hem wonen" (Johannes 14,23).

Dit alles samengevat: de deur duidt in de H. Schrift het heil aan dat voor alle mensen toegankelijk is, maar tegelijk ook de goddelijke presentie die wij als door een openstaand venster af en toe in dit leven mogen ervaren. Ja, Jezus zelf is de deur die toegang geeft tot Gods koninkrijk, en dat niet alleen, hij is ook nog de deurwachter die opendoet zodat niemand kan sluiten en die sluit zodat niemand kan openen (Openbaring 3,7 en Jesaja 22,22). Tenslotte is Jezus Christus ook degene die bij ons voor de deur staat en wacht tot wij opendoen; niet alleen als rechter zoals wij uit de brief van Jakobus horen: "Bedenk dat de Heer als rechter voor de deur staat" (5,9), maar vooral als gast die bij ons op de deur klopt om te worden binnengelaten voor een gemeenschappelijk maal.

Deel 2 - *barmhartigheid*

Na deze korte uiteenzetting over het gebruik van het woord deur in de H. Schrift is nu het tijd om onze aandacht te wijden aan het tweede onderdeel: de barmhartigheid. In het dagelijks gebruik is het woord barmhartigheid bepaald niet gangbaar en ook de woordafleiding helpt ons niet veel verder, maar met een kleine en speelse vervanging van de letter **b** door de letter **w** krijgen wij een neologisme: *warmhartigheid* dat qua inhoud niet eens zo ver bezijden de echte betekenis staat. Wie denkt bij dit intieme begrip niet aan de Zeven Werken Barmhartigheid op vele schilderijen, prenten en doopvonten kunstig afgebeeld? Barmhartigheid en warmhartigheid beoefen je dus door daden te stellen jegens de naaste die in nood verkeert. Daarbij valt op te merken dat we er in het evangelie van Matteüs zes aantreffen, namelijk:

De hongerigen te eten geven,
wie dorst hebben, laven,
de vreemdelingen huisvesten,
de naakten kleden,
de zieken bezoeken, - en als zesde - :

de gevangenen niet aan hun lot overlaten (Matteüs 25, 35-36).

Dit door Jezus opgesomde pakket van hulpverlening aan mensen in nood wordt altijd aangevuld met een zevende, namelijk het begraven van de doden, een in het Jodendom waartoe ook Jezus zelf behoorde als geboortig uit het geslacht van David, vast verankerde plicht van naastenliefde. Zie bijvoorbeeld hoe de oude Tobit alvorens hij zijn zoon Tobias op reis stuurt, hem een spiegel voorhoudt van goede daden waaronder de eerste is: het begraven zijn vader en moeder (Tobit 4,4; 14,10 en 11 en 12), een daad van barmhartigheid die we ook kennen uit het Tweede Testament, waar verhaald wordt over het begraven van Johannes de Doper (Matteüs 14,12) en van Jezus van Nazareth (Johannes 19,40-42), maar ook uit de perikoop over het volgen van Jezus wanneer de man in kwestie eerst zijn vader wil gaan begraven (Matteüs 8,21).

Bij barmhartigheid denken we ook aan het stadswapen van Amsterdam dat zich mag tooien met de woorden: "Heldhaftig. Vastberaden, Barmhartig", een devies in 1946 van koningin Wilhelmina ontvangen om reden van de dappere houding van de bevolking tijdens de bezettingstijd. *3 In de monachale traditie kennen we de 'misericorde' als het steuntje onder de zitbank om het staan tijdens het officie te vergemakkelijken en aldus tegemoet te komen aan de menselijke zwakheid. In koorbanken van eeuwen her zijn deze ruggensteuntjes vaak juweeltjes van beeldhouwkunst, in de vorm van mensfiguurtjes, duiveltjes of dieren.

Van deze praktische barmhartigheids beleving gaan mijn gedachten vooral uit naar de lofzang die Thérèse van Lisieux houdt op Gods barmhartigheid naar aanleiding van psalm 117,1 = 118,1 en psalm 88,2 = 89,2. De ene tekst luidt: "Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in saeculum misericordia eius", en de andere: "Misericordias Domini in aeternum cantabo". De uitwerking daarvan en de uitleg van de twee door haar ontworpen wapenschilden kan men nalezen in *L'Histoire d'une âme*, Manuscript A, pp. 225-228 en 230-231. Een ontroerend getuigenis van een jonge vrouw die zich met hart en ziel overgaf aan Gods oneindige barmhartigheid.

Van die barmhartigheid horen we in de lofzang van Zacharias en in die van Maria waarin oudtestamentische tonen doorklinken: "Zo toont Hij ons zijn barmhartigheid aan onze vaders, zijn verbond indachtig" (Lucas 1,72), en: "dank zij de innige barmhartigheid van onze God waarmee Hij uit de Hemel op ons zal neerzien" (1,78). En Maria zingt: "Barmhartig is Hij, van geslacht op geslacht" (1,50), en: "Gedachtig is Hij zijn barmhartigheid voor eeuwig (1,50). En tijdens het zondagse officie roepen we in het Te Deum uit: "Fiat misericordia tua, Domine, super nos, quemadmodum speravimus in te", wat betekent: "Laat uw barmhartigheid neerdalen over ons zoals ons vertrouwen uitgaat naar u".

Achter het Latijnse woord *misericordia* schuilt in de Hebreeuwse grondtekst het woord *chèsèd* en het Griekse woord *eléos* dat u allemaal kent van het *Kyrie eleison*. In de TeNaCH komt deze term liefst 250 maal voor waarvan ongeveer de helft in de Psalmen. Hier wil ik u enkele prachtige psalmteksten niet onthouden. In psalm 92 vers 3 horen we: "In de morgen wil ik getuigen van uw barmhartigheid, en in de nacht van uw trouw"; of in psalm 88 vers 12: "Wordt in het graf uw barmhartigheid verkondigd, in de plaats van het verderf uw trouw?"; en in psalm 5,8 "Dank zij uw grote barmhartigheid mag ik uw huis binnengaan". Uit deze en vele andere teksten kunt u opmaken dat het woord barmhartigheid vrijwel altijd voorkomt in combinatie met begrippen als trouw (*'emet* en *'emoena*) *4, ontferming (*rachamim*) en gerechtigheid (*tsedaqa*), met een technisch term benoemd als hendiadys, het meest begrijpelijk vertaald met: een een-tweetje. Waar het woord barmhartigheid voorkomt, wordt ook een van deze termen in de nabijheid vermeld.

Ook de eerste lezing van afgelopen zondag, genomen uit het boekje Baruch, eindigt met een dergelijke hendiadys, met een uitsmijter zou ik willen zeggen: "God zelf zal Israël met vreugde leiden,

bij het licht van zijn luister, onder betoon van zijn barmhartigheid en gerechtigheid" (5,9). Hier werken de woorden zo op elkaar in dat je gerust mag spreken van: barmhartige gerechtigheid of van gerechte barmhartigheid. Het toppunt van Gods barmhartigheid wordt geïllustreerd door de liturgische formule die bijna een geloofsbelijdenis is en die luidt: "De HEER/ JHWH is een barmhartige en medelijdende God, lankmoedig, groot in liefde en trouw", een opsomming van goddelijke eigenschappen die we voor het eerst tegenkomen in het boek van de Uittocht (34,6) en met varianten in Nehemia 9,17, psalm 86,5 en 103,8, Joël 2,13 en Jona 4,2.

Er is een man die moeite heeft met de barmhartigheid van God, die toefelijke God van hem en zijn voorouders. Hij krijgt te horen: "*Qoem lech*", dat is: "Ga op weg". Deze opdracht doet hem denken aan zijn verre voorvader, de patriarch Abraham die met vrijwel dezelfde bewoording erop uit werd gestuurd: "*Lech lecha*" = "ga op weg" (Genesis 12,1). En het doet hem ook denken aan zijn grote voorganger de profeet Elia die in eerdere bewoordingen door God wordt toegesproken: "*Lech mizzè*", dat is: "Ga weg van hier" (1 Koningen 17,4). En die man neemt een voorbeeld aan zijn illustere voorgangers, aan Abraham en aan Elia die beiden op weg gingen naar de plek die de HEER hun gewezen had. "En Abram ging uit Haran weg, zoals de HEER hem gezegd had" (Genesis 12,4), en "Elia deed wat de HEER hem gezegd had: hij ging weg en trok zich terug in de wadi Keriet, ten oosten van de Jordaan" (1 Koningen 17,5). Dus gaat deze man ook op weg. Tot zover doet hij als zijn twee voorbeelden, maar daarna wijkt hij radicaal van hen af. Hij gaat niet naar het oosten, naar Nineve zoals God hem opdraagt, maar juist de andere kant op: hij gaat naar Jafo aan zee, weg van God, hij gaat naar Tarsis, weg van God (Jona 1,3) U hebt het natuurlijk al geraden over wie ik het heb, over de man die Jona heet en wiens naam 'duif' betekent. Welke lezer vraagt zich niet af: Waarom deze dwarse houding? Waarom wegvlugten van God aan wie niet te ontkomen valt zoals Psalm 139 het in dichtelijke bewoordingen uitdrukt: "Al verhief ik mij op de vleugels van de dageraad, al ging ik wonen voorbij de verste zee, ook daar zou uw hand mij leiden, zou uw rechterhand mij vasthouden" (vers 9-10). Op het antwoord van deze vraag moeten we wachten tot het einde, in het vierde bedrijf; pas dan volgt de ontkenning wanneer Jona verzucht: "Ik wist het wel: u bent een God die genadig is en liefdevol, geduldig en vol erbarmen, en het kwaad vergevend" (4,2). Hoe graag had hij gehoopt en ook met eigen ogen gezien dat Nineve, de doodsvijand van Israël, gestraft zou zijn en met de grond gelijk gemaakt. Nu moet hij tegen wil en dank van een kleine afstand toezien hoe God terugkwam op de dreiging die hij had aangekondigd, dat God niet deed wat hij van plan was (3,9). Zijn we niet allemaal mensen zoals Jona? Heeft niet ieder van ons af en toe moeite met Gods barmhartigheid? Willen we niet allemaal dat God ingrijpt als het kwaad ons te machtig wordt? Schreeuwen we het niet uit dat het onrecht dat mensen elkaar aandoen, moet worden recht gezet? Een God die op zijn besluit terugkomt en zijn woede laat varen, komt ons niet altijd gelegen. Ja, we willen wel een barmhartige God, maar dan vooral voor onszelf; de God die gerechtigheid doet en het kwade straft, die willen we graag jegens de ander, jegens degenen die in onze ogen de boosdoeners zijn. *5

In dit jaar, dat met recht en rede naar de profetie van Jesaja (61,2) "een jaar van Jahwe's genade" *6 mag heten, dient de kerk meer dan ooit een schatkamer te zijn waarvan de deur wijd open staat voor alle mensen om hen te laten deel hebben aan de rijkdommen van zijn barmhartigheid die in alle opzichten de gerechtigheid van zijn toorn te boven gaan, naar het woord van de apostel der heidenen: de zonde is groot, overvloediger is Zijn genade. Hoe bewogen spreekt Paulus vanuit het diepst van zijn hart wanneer hij aan de christenen van Korinte schrijft: "Gezegend zij de God en Vader van onze Heer Jezus Christus, de Vader der barmhartigheden, de God van alle troost (2

Korintiërs 1,5). In de liturgie van de paastijd luidt het Introïtus van de tweede zondag: “Misericordia Domini plena est terra, alleluia” met die zo schitterend getoonzette Gregoriaanse melodie, ingetogen en krachtig tegelijk. En het is u als goede toehoorders natuurlijk opgevallen hoe de priefatie van de eerste zondag van de Advent over Jezus, de zoon van David, het volgende zei: “Die, toen Hij eertijds kwam, kwetsbaar en klein, het werk van uw genade heeft voltooid, en vlees geworden is en voor ons allen *de deur* heeft opengedaan die leidt naar een geluk dat eeuwig duurt, naar het land dat Hij ons in het vooruitzicht heeft gesteld”. *7 Maar ook in het Brevier worden ons teksten in de mond gelegd die spreken over de deuren van barmhartigheid. Op dag IV van Week I (Hebdomada I Feria IV) bidden wij in de preces ad Vesperas: “Exutis hodie corpore misericordiae tuae portae patescant”. Letterlijk vertaald: “Laten de deuren van uw barmhartigheid wijd openstaan voor hen die vandaag gestorven zijn”, jammer genoeg in het Getijdenboek p. 835 weg vertaald met: “Ontferm u over allen die vandaag gestorven zijn”. En op de zondag van de vierde week (Dominica, Hebdomada IV) legt de liturgie tijdens de preces ad Laudes Matutinas ons deze bede in de mond: “Deus qui nobis misericordiae ianuam patére voluisti ...”, nu in het Nederlandse brevier p. 1107 min of meer correct weergegeven met: “[God] die de poort van uw barmhartigheid voor ons geopend houdt ...”. Prachtig deze bewoordingen: *portae tuae misericordiae*, en: *ianua misericordiae*, die op symbolische wijze zo mooi de sluisen van Gods ontferming en genade tot uitdrukking brengen. *8

Op de vooravond van Maria In Conceptione Immaculata is het passend te verwijzen naar haar die in de liturgie van de Vespers gehuldigd wordt als: *caelestis aulae ianua*, en in de Preces aangeroepen wordt als de *mater misericordiae*. Wanneer we lezen hoe de engel Gabriël bij haar is binnengetreten (*ingressus angelus ad eam*), mogen we veronderstellen dat de deur van haar huis maar ook de poort van haar hart wijd opengestaan heeft voor Gods boodschap, en mogen we haar in dit jaar van Gods genade terecht als ons voorbeeld en als onze voorspreekster begroeten.

Dr. Alfons Jaakke, pr.

*1 In de bul *Misericordiae vultus* (het Gelaat van de barmhartigheid) waarmee de paus het Jaar van de Barmhartigheid afkondigde, beklemtoont paus Franciscus dat de geloofwaardigheid van de Kerk recht evenredig is met de mate waarin zij barmhartigheid toont. Met het Jubeljaar wil de paus de kerkelijke traditie van barmhartigheid opnieuw op de voorgrond plaatsen en de barmhartige God die teder is voor de mensheid, opnieuw helpen herontdekken. Vorige week nog sprak paus Franciscus de hoop uit dat het Jubeljaar zou leiden tot ‘een revolutie van tederheid’.

*2 Er zijn nog vele andere teksten aangaande de hemel die openstaat; zie bijvoorbeeld Genesis 7,11; Jesaja 24,18; Ezechiël 1,1; Psalm 78,23; Matteüs 3,16; Lucas 3,21; Johannes 1,52; Handelingen 7,56.

*3 Deze leuze geldt de Amsterdamse bevolking als zodanig, maar bepaald niet het Amsterdamse politieapparaat dat heel gedwee en gewillig de Duitse bezetters, de Nazi’s, hielp bij het oppakken en wegvoeren van de Joodse gemeenschap, ongeveer 100.000 mensen, onder wie Anne Frank.

*4 In de Latijnse vertaling van de Vulgata bijna steeds vertaald met *veritas*. Veritas moet niet opgevat worden als waarheid in de zin van gelijk hebben of echt gebeurd, maar als betrouwbaarheid.

*5 In de Joodse traditie is Jona bepaald geen ongehoorzame profeet, maar iemand die net als Mozes en Jeremia geworsteld heeft met zijn roeping. En de les is: indien God JHWH al genadig en barmhartig is voor het verdorven Nineve, hoe liefdevol en geduldig zal hij dan niet zijn voor Israël, zijn oogappel!

*6 Aldus de Willibrord-Vertaling, p.1134. De Statenvertaling heeft: “om uit te roepen het jaar van welbehagen des HEEREN”. Aldus ook de NBG1951. De NBV luidt: “om een genadejaar van de HEER uit te roepen”. The Yewish Bible vertaalt met: “To proclaim a year of the LORD’s favor”. De Vulgata geeft weer met: ut praedicarem annum placabilem Domini”. De Hebreeuwse grondtekst luidt:” liqro’ sjenat-ratson laJHWH”. Omdat dit halfvers gevolgd wordt door: “een dag van wraak voor onze God” ben ik van mening dat de bewoording *genadejaar of jaar van Gods welbehagen* hier niet in verband staat met het zogenaamde Jubeljaar uit Leviticus 25 en 27.

*7 De Latijnse tekst van deze Adventsprefatie luidt: “Qui, primo adventu in humilitate carnis assumptae, dispositionis antiquae munus implevit, nobisque salutis perpetuae tramitem reseravit.” Van een deur is dus geen sprake maar wel van een weg/ pad van het eeuwige heil (trames = weg, pad). Mij is niet duidelijk waarom de vertaler gekozen heeft voor de deur die leidt naar het eeuwige geluk, maar mooi is het wel en ook een gelukkige bijkomstigheid in het kader van dit artikel!

*8 In de Kersttijd wordt over Jezus gesproken als *porta salutis* = de deur/ de poort van het heil (Hymnus ad Officium lectionis, tempore Nativitatis strofe 1).